ఇంతటి త్యాగమా!

("తోటమాలి" * తరువాతికథ)

❀

— శ్రీ ఆచంట జానకిరామ్ —

[రాజకుమార్తె తోటమాలిని ప్రేమిస్తుంది. ప్రేమచిహ్నంగా అతని వ్రేల తన వెలలేని వజ్రపుటుంగరాన్ని ఉంచుతుంది. కాని, తాను పిలువనంపగా కోటలోకి తనవద్దకు వచ్చిన తోటమాలిని తన తల్లి, అన్నగార్ల యెదుట 'ఎవరు నువ్వు! ఎవరు నువ్వు!' అని ప్రశ్నిస్తుంది. కూతురిచేతిలో తోటమాలి కానుక పూలమాలను చూచిన రాజమాత సంగతి గ్రహించి అతనికి ఆపద రాకుండా కాపాడి, ఆగంతుకుని త్వరగా కోటలోంచి పంపించివేస్తుంది. అవమానంతో క్రుంగిపోతూ ఇంటికి వచ్చిన తోటమాలిని, తండ్రి పెద్దమాలి తన సందిటిలోకి తీసుకుని ఓదార్చయత్నిస్తాడు. తోటమాలి నిద్రాహారాలు మాని, ఉదయభానుని చూస్తూ, రాజకుమార్తె ఇచ్చిన వజ్రపుటుంగరంతో తన ఎర్రనికళ్లు తుడుచుకుంటూవుంటాడు - ఇప్పటికీ, ఎప్పటికీని.]

చంద్రునిలోని మచ్చ అల్లా వెండిపళ్లెమంతా వ్యాపించిపోయిన ఆ రాత్రిని ఎన్నటికీ మరువలేడు తోటమాలి ...... సెలయేటి ఇసుకతిన్నెలలో పిచుకగూళ్లు కట్టుకుంటూ ఆడుకుంటూవుండగా రాజకుమార్తె తన వేలిని వుంచిన ఉంగరం — వజ్రపుటుంగరం, ఎంత మరచిపోవాలన్నా, ఆమెను మరచిపోనివ్వదు.

ఎంతో ప్రయత్నించాడు తోటమాలి తండ్రి—పెద్దమాలి—కొడుకును మన ప్రపంచకంలోకి మరల్చాలని. కాని, లాభంలేదు. కొడుకు పలుకడు — నిట్టూర్పైనా లేదు. గంటలతరబడి వజ్రపుటుంగరంలోకి అల్లాగే చూస్తూవుంటాడు. పెద్దమాలి మరీ సముదాయింపబూనితే, జాలిగా తండ్రికేసి చూస్తాడు: "నాన్నా! నాన్నా!" అంటాయి, కడుపు చెరువయ్యేటట్టు, అతని కళ్లు. అల్లాంటప్పుడు పెద్దమాలిమనోవీథిని కాలము ఇరవైయేళ్లు వెనక్కి జరిగిపోతుంది ఒక్కపరుగున. పొత్తిళ్లలోని పసికూన, పురిటిలోనే తల్లిని పోగొట్టుకున్న అర్భకుడు కనిపిస్తాడు; పసికందును వణికే తన చేతులలో ఉంచి, 'తల్లైనా మీరే! తండ్రైనా మీరే!' అన్న ఆమెకడసారిమాటలు వినిపిస్తాయి...

ఎంతో బతిమాలాలి అనుకుంటాడు. "కన్నతండ్రీ! నాకోసం — నీ ముసలితండ్రికోసం"-అనాలి అనుకుంటాడు. కాని, తన ఓదార్పు నిష్ప్రయోజనం అని తెలుసు.

కాలమే మాన్పాలి ఈ గాయాన్ని...

* * *

* ౧౯౪౩ సెప్టెంబరు భారతిలో ప్రకటింపబడినది.

మూడు రాత్రింబవళ్లు అల్లాగే, తదేక దృష్టితో శూన్యంలోకి చూచాడు తోటమాలి. నాల్గవనాటి వేకువను తూరుపు తెలతెలవారుతూ ఉండగా, ఆ శూన్యమవతల ఏమి కనబడిందో, ఆ కాటుకచీకటిలో ఏమి మెరిసిందో చటుక్కున లేచి తండ్రిపాదాలను తాకాడు.

"ఎర్రావుపాలు పితకనా, నాన్నా!" అన్నాడు.

పెద్దమాలిఆనందానికి మేరలేదు. "నేను పితుకుతాను, నువ్వు దూడను వదులు" అన్నాడు.

తండ్రి పాలు పితుకుతూఉండగా, లేత గరికచిగుళ్లు తినిపిస్తున్నాడు దూడకు తోటమాలి. దూడను అతిఆప్యాయంగా మూజాస్తూవున్న గంగగోవుకళ్లు ధగధగ మెరిసిపోతున్నాయి.

ఆ ధగధగ తోటమాలికి వింతచైతన్యాన్ని కలిగించింది. తండ్రి అందిచ్చిన గుమ్మపాలు ఒక్కబిగిని తాగివేసి, గునపం, పార పుచ్చుకొని తోటలోకి వెళ్లిపోయాడు తోటమాలి. దక్షిణపువైపు కంచె పడిపోయిందని ఎత్తికట్టడానికి అటువెళ్లాడు పెద్దమాలి.

తోటమాలి మిట్టమధ్యాహ్నం ఒక్క అరగడియ విశ్రమించాడు, అంతే! ప్రొద్దు గ్రుంకేలోపుగా పూలమొక్కలన్నీ త్రవ్వేశాడు. ఒక్క మొక్క లేదు.

మాలతీతీగవద్దమాత్రం ఒక్కక్షణం అనుమానించాడు. ఎంతో ప్రయత్నాన, ఆవేళ, మామిడిమొక్కపైకి తామిద్దరూ కలిసి ఎక్కించిన తీగ...ఆ కాస్తపనికే అలసిపోయింది ఆమె!

...ఒక్క దెబ్బతో తెగిపోయింది తీగ. ఒక్క గునపపుపోటుతో పెల్లగిలివచ్చింది వేరు.

చీకటిపడేటప్పటికి ఆ తోటలో ఒక్క పూలమొక్క లేదు.

* * *

మరునాడు, తండ్రీ కొడుకూ కలసి శుభ్రంగా దున్నివేశారు తోటనంతా.

మూడురోజులు ఆరనిచ్చి, క్రొత్తవిత్తులు చల్లాడు తోటమాలి......

...తండ్రీ కొడుకూ కలసే పని చేస్తున్నారు...కలసే భోంచేస్తున్నారు ... ఒక్కచోట పడుకుంటున్నారు. కాని, ముక్తసరిగానే మాటలు. కొడుకుముఖాన మునుపటి మేఘాలు లేవు. అతని కళ్లల్లో ఒక క్రొత్త వెలుగు...హఠాత్తుగా చూస్తే మాత్రం, తోటమాలి ఒక పదేళ్లు పెద్దయినట్టు వుంటుంది. అత డొక యోగిలా కనపడతాడు ఇప్పుడు—తండ్రికికూడా!

* * *

మళ్లీ పున్నమ వచ్చేసరికి తోటంతా పువ్వులతో నిండిపోయింది. అన్నీ ఎర్రటి పువ్వులే. ఏ వంక చూచినా ఎర్రటిపువ్వులే—అదీ, అప్పుడు తగిలిన గాయంలోంచి ద్రవించే రక్తపు ఎరుపు!

* * *

ఈ నెలరోజులూ తోటమాలి ఊరుకోలేదు. కోడికూతవేళనే లేచి, బండికి ఎడ్లను పూన్చి, పై కొండలలోకి వెళ్లేవాడు. ప్రొద్దు నెత్తిమీదికి వచ్చేసరికి తిరిగి వచ్చేవాడు...

ఒక్కడూ, ఎండిపోయిన ఆ సెలయేటి ఇసుకలో దింపేవాడు కొండను దొల్చి తాను తెచ్చిన చలువరాతి పలకలను.

ఎవరి సహాయం లేకుండానే, ఆ నదీ గర్భంలో, వైశాఖమాసంలో, ఆ వెన్నెలలో రాజకుమార్తే, తానూ కథలుచెప్పుకున్న చోటనే నిర్మించాడు చలువరాతి మందిరం.

ఆమె పలికిన ఒక్కొక్కమాటే వల్లించుకుంటూనే కట్టాడు చలువరాతి మెట్లు....

రత్నఖచితమైన ఆమెగాజుల మ్రోత వింటూనే నిర్మించాడు ఆమెలాంటి ప్రతిమనే...

వాడి నేలకు వాలిన తీగను పైకి ఎత్తుతూ ఆమె చూపిన అలసత్వాన్ని తలుచుకుంటూనే చెక్కాడు ఆమెనేత్రాలను...

మొదటిమాటు వాగులోని నీటిని తన దోసిలిలోంచి రుచిచూస్తూ "ఎంత తియ్యగా ఉన్నాయి" అన్న ఆమెనోటిని చూస్తూనే దిద్దాడు చలువరాతి పెదవులను...

* * *

మళ్లా పున్నమకు మందిరము పూర్తయింది. పొగడచెట్లమరుగున వాగులో, నదీ గర్భాన, చలువరాతి మందిరం. చలువరాతి వేదికపైన, బొటనవ్రేలిమీద అంటీఅంటనట్టు నుంచున్న అప్సరసభంగిమ, తోటమాలితీయటి కలలన్నీ రూపందాల్చి వెలసిన చలువరాతి ప్రతిమ—ప్రతిమకాదు, హృదయాన్ని చీల్చుకువచ్చిన పాట...

సూర్యుని మొదటి కిరణాలు వేదికకు బంగారపుపూత పూస్తూవుండగా, ఆమె పాదాలను అలంకరించేవాడు రక్తవర్ణమైన రకరకాల పువ్వులతో...

మధ్యాహ్నపు వేళలలో, విశ్వప్రపంచకమే ఒక్కక్షణం కునుకుతూవున్నప్పుడు, మందిరప్రాంగణంలో కూర్చొని మొగలిరేకులలో నింపేవాడు—తాము ఆ రోజులలో ఒకరిచెవిలో ఒకరు చెప్పుకున్న అందమైన మాటలన్నీ......

చీకటిపడుతూవుండగా, తాను వెలిగించిన తైలదీపపు తోరణాలక్రింద నుంచుని ఆ విజనప్రదేశంలో గొంతెత్తి ఆమెదివ్యనామ సంకీర్తనం చేసేవాడు ... ఉషాబాలనుగూర్చి పాడడానికి సాహసింపలేకపోయిన పాటలన్నీ పాడేవాడు గొంతెత్తి, ఆ విజనప్రదేశంలో—తోటమాలి!

"దేవీ! ఈ శిథిలాలయంలోనే నాట్యం చేస్తావా! భగ్నహృదయవినిర్గతశోకగీతమే నీకు శ్రావ్యమా!......స్వర్ణసీత ఒక అన్వేషణ...ఒక దివ్యానుభూతి స్వర్ణసీత!... అంతమే లేని ఆవేదన స్వర్ణసీత!"—అంటూ విలపించేవాడు తోటమాలి!

* * *

మళ్లా నవరాత్రులు వచ్చాయి ... బొమ్మల పండుగ... దేవీపూజ.

"రాజమాత దేవీపూజ చేస్తున్నారు. మీ తామరకొలనులో పెద్దతామరపువ్వులు ఒక వేయిపూవులు పంపమని సెలవైంది" అన్నది పెద్దమాలితో దివాణంలోని పరిచారిక చంపకం. అప్పుడెప్పుడో, వేసవిరాత్రి వెన్నెలలో వాగువద్ద ఇసుకతిన్నెపై కూర్చొని ఈ చేతిలోని ఇసుక ఆ చేతిలో పోసుకుంటూ, పరధ్యానంగా ఉన్నప్పుడు తోటమాలితో "దేవిగారి సెలవైనది" అన్న పరిచారికే.

పెద్దమాలి ఏదో పనిమీద వున్నాడు. "వస్తా-పద. పొగడచెట్లకు ఉత్తరంగా వున్న ఎఱ్ఱతామరకొలనిలోని పువ్వులు లాగి ఇస్తాను. వెళ్లు - నీ వెనుకనే వస్తాను" అన్నాడు...

...పొగడచెట్లకు ఉత్తరంగా వెళ్లడానికి బదులు పొన్నపువ్వులు కోసుకుంటూ వాగుదరి జేరింది పరిచారిక. వాగుమధ్య ఏటవాలుగా వస్తూవున్న సూర్యకిరణాలలో ధగధగ మెరిసిపోతోంది మందిరం.

కొన్ని అడుగులు ముందుకు వెళ్లి పరీక్షతో చూచింది పరిచారిక.

చలువరాతి మెట్లు...మెట్లకు అవతల, దేవతలే చెక్కారా అనిపించే అతిచక్కని జిగిపీ మకరతోరణాలు...

ఇంకా లోపల, ఎఱ్ఱని పూలతో నిండిన ఎత్తైన వేదికపైన ప్రతిమ...

ప్రతిమముందు వంగి పువ్వులు అలంకరిస్తున్నాడు తోటమాలి.

ఇంక రెండు అడుగులు ముందుకు వేసింది పరిచారిక.

ప్రతిమమెడలో ఎఱ్ఱని కాశీరత్నాల మాల వేసి, ఒకప్రక్కకు జరిగాడు తోటమాలి.

ఆ నిమిషమే సూర్యుని కిరణాలు ప్రతిమ ముఖాన్ని బంగారపు కాంతితో నింపివేశాయి.

పరిచారిక చూచింది : ఆ ముఖమే! ఆ కన్నులే! ఆ పెదిమలే...

...పూజ ముగించుకుని మందిరముబయటకు వచ్చే తోటమాలికి పొన్నలగుంపులో కలసిపోతూవున్న ప రి చా రి క చీరచెరగు మాత్రం కనిపించింది...

"దివాణంనుంచి ఎవరో వచ్చినట్టున్నారు" అన్నాడు తండ్రితో. "అవును - కామాక్షి కూతురు చంపకం వచ్చివెళ్లింది. పూజకోసమని ఎఱ్ఱతామరపువ్వులు తెమ్మని పెద్దరాణీగారు పంపారు" అన్నాడు పెద్దమాలి.

* * * *

గంపనిండా ఎఱ్ఱతామరపువ్వులు తీసుకుని దివాణంలోకి వచ్చింది పరిచారిక—

మరునాడు ఊరు ఊరంతా సాటిపోయింది : లోయతోటలోని వాగులో చలువరాతి మందిరంలో తోటమాలి పూజచేసే దేవతా విగ్రహం రాజకుమార్తె ... రాజకుమార్తే ! అని.

* * *

అల్లనేరేడుచెట్టుదగ్గర ఆవును పాలు పితికి, దూడను వదలి, పలుపు చెట్టుకు కడుతున్నాడు పెద్దమాలి.

తోటగుమ్మంవద్ద దివాణంవారి మేనా ఆగింది. మేనాతలుపులు తెరచుకొని తోటలో అడుగుపెట్టింది రాజమాత !

పెద్దమాలి గుండె దడదడ కొట్టుకొంది ...కొడుకు పనిచేస్తున్న పారిజాతపు చెటు క్రింది కొండగోరింటె మడివేపు ఒక్కసారి చూచి, రాజమాతను ఆహ్వానించడానికి తొందరగా నడిచాడు పెద్దమాలి.

వంగి అతను చేసిన ప్రణామం అందుకుంటూ, సౌజన్యం వెదజల్లుతూ, సెలవిచ్చినది రాజమాత :

"తామరపువ్వులు చాలా బాగున్నాయి. రేపు ఉదయం ఇంకో వేయిపువ్వులు

పంపు మాలీ! ... తోటంతా క్రొత్తగా వేశారా ?...ఆ పారిజాతపు చెట్టుక్రింద, అత నేనా మీ వాడు ?"

పెద్దమాలి తలెత్తలేకపోయాడు...పొర్లి వచ్చే దుఃఖాన్ని ఆపుకోవడమే విశ్వప్రయత్నమైంది...

భూమివైపు చూస్తూనే "చిత్తం" అన్నాడు.

ముందుకు నడుస్తూనే అన్నది రాజమాత :

"అన్నీ క్రొత్తమొక్కలే! ... ఏమి ఎరుపు! ఏమి ఎరుపు!"

తండ్రీ, రాజమాతా మాట్లాడుకోవడ చూచాడు, దూరాన పారిజాతపు చెట్టువద్ద వున్న తోటమాలి. గబగబ వాగువైపు వెళ్లిపోయాడు......

...తోటవిషయమే మాట్లాడుతూ, తామరకొలనువైపు నడచింది రాజమాత. అతిభక్తితో ఆమెను అనుసరించాడు పెద్ద మాలి, కొడుకు వాగువైపు వెళ్లిపోవడం క్రీగంటితో చూచి..

ఆరబోసిన కుంకంలా వుంది తామర కొలను. ఎర్రతామరలు అద్భుతంగా వికసించాయి.

"ఓ పదిపువ్వులు కోసి ఈ సజ్జలో పెట్టు మాలీ!—మా పూజకు కావాలి" అని పురమాయించి, తాను పొగడచెట్లవేపు నడిచింది.

...పొగడచెట్లకేసి నడుస్తూ రాజమాత తోటనంతా ఒకసారి పరకాయించి చూచింది. ఎంతో కొత్తగా వుంది తోట. కాని ఏదోలోటు కనపడుతోంది ఆవిడకు.

ఆ మధ్య భాగవతం చదువుతూ ఉన్నప్పుడు, కృష్ణుడు లేని బృందావనంగురించిన వర్ణన జ్ఞాపకంవచ్చింది ఆవిడకు :

శరత్కాలమే...వెన్నెలే...బృందావన సీమే...కాని, కృష్ణుడు లేడు.

పొగడచెట్లు దాటి వాగుఅంచు చేరింది రాజమాత.

ఎదుట నదీగర్భంలో తెల్లని మందిరం. ఎంత అందంగా ఉంది! జయపురంనుంచి ప్రత్యేకంగా తాను పిలిపించిన శిల్పులు కట్టిన, జనానాలోని తమ కృష్ణమందిరమూ ఇంత అందంగా లేదు.

మందిరపు సోపానపుటంచులు రాచుకుంటూ సన్నగా ప్రవహిస్తోంది వాగులోని ఊటనీరు, సన్నగా, తెల్లగా.

ఎందుచేతనో, క్రిందటిరోజు, పూజా సమయంలో, తన చేతిలోంచి జారి క్రింద పడ్డ వెండిగిన్నెలోంచి నేలమీద ప్రాకిన పాలచాలు జ్ఞాపకం వచ్చింది ఆమెకు...

మడమలు తడుస్తూ, వాగులో నడిచి, చలువరాతిమెట్లపై కాలుపెట్టింది రాజమాత...

రాజమాత ప్రవేశింపరాని స్థలం లేదు కాని, ఈ మెట్లు ఎక్కడానికిమాత్రం ఎంతో సందేహించింది రాజమాత!

ఒక్కొక్క అడుగుకు గంపెడంత ధైర్యం కావలసివచ్చింది...

ఎంత అద్భుతమైన నగిషీపని! నిజంగా దేవతలే చెక్కారు-ఈ మకరతోరణాలు!!--

మందిరంలో ప్రవేశించింది రాజమాత, వణికే గుండెలను చేతితో అదుముకుంటూ.

పై నున్న గవాక్షమునుంచి రెండు జంట కిరణాలు వెలుతురుబాణాలలా వేదికపై ప్రసరిస్తున్నాయి. ఆ వెలుతురుకు ఒక్క-క్షణం కళ్లుమూసుకుంది రాజమాత !...

కళ్లు విప్పి చూచింది రాజమాత :

వేదికపైన ప్రతిమ లేదు.

జీవకళ ఉట్టిపడుతోంది అనుకున్న తన కూతురి విగ్రహం లేదు.

విగ్రహ ముండవలసిన-చోట గుండ్రని కాంతిలో ఉన్నవి రెండుదోసిళ్ల పారిజాతపు పువ్వులు.

దగ్గరకు వెళ్లి చూచింది రాజమాత.

తెల్లటి రేకలపైన మంచుముత్యాలు-వేయి కన్నీటిచుక్కలు !

పారిజాతపు గొట్టాలన్నీ ఆ మె కే సే చూస్తున్నాయి-వేయి ఎర్రని సూదిమొనల లాగ !—ఎర్రని సూదిమొనలలాగ !!

రాజమాత పెదవులు అదిరినవి.

ఇంతటి త్యాగమా ! ఇంతటి త్యాగమా !! అన్నది రాజమాత.